

לאורו

בעזרת ד'

גליון 6
וירא, ה'תשע"ח

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

הציונות והתפתחותה הרוחנית
הרב צפניה דרורי

מסיכון עולם - לתיקון עולם
הרב פרופ' נריה גוטל

פעולת כנסת ישראל
הרב שלמה לוי

האמת הנתבעת מכל
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

ביאור
ל"אורות
הקדוש"

יסודות
במשנת
הראי"ה

סגולה ולאומיות (חלק ה)
הרב אורי שרקי

בינו
שנות
דור ודור"

'בעקבי הצאן' - ספר ביכורים
הרב יוחנן פריד

תיקון
המידות

ענוה וחיים מלאים
יובל פרוינד

"כל מידה טובה יש לה חסרונות הבאים עימה.
וזו העבודה השלימה,
להוציא לאור עולם את המידות הטובות
מנוקות מכל סיגי החסרונות שלהן"

(מידות הראיה, אל המידות)

הציונות - והתפתחותה הרוחנית

אורות התחיה סעיפים 20-30

הרב צפניה דרורי

סעיף 20

כיצד תורת הסוד וסתרי תורה מעוררים את אהבת הארץ? כי סתרי התורה מעוררים בנו את הכרת הטוב והטומאה שבעולם.

סתרי תורה מביאים את הגאולה, משיבים את ישראל לארצו, מפני שתורת אמת בעוז הגיונה הפנימי דורשת בהרחבתה את הנשמה השלימה של האומה, והאומה מתחילה על ידה להרגיש את הכאב של הגלות, ואיך שאי אפשר כלל שצביונה יצא אל הפועל כל זמן שהיא דחופה וסחופה על אדמת ניכר. אבל כל זמן שאור התורה העליונה הוא חתום ועזוק, אין התביעה הפנימית של שיבת ציון מתעוררת בעומק אמונה.

אבל כל עוד חתום עולם הקבלה ואין מודעים אליו לא נתעורר לעלייה מצד פנימיותו - לא נבוא לארץ ישראל רק בגלל הרדיפות והאנטישמיות.

ההתעוררות שבאה מצד הצרות והרדיפות של האומות אינה כי אם התעוררות מקרית, של צרוף. היא ראויה להלהיב על ידה כחות נחשלים, אבל יסוד החיים מוכרח לבא מצד עצמיותה של התביעה הצורתית של האומה, וזה יתגדל ויתאמץ כל מה שאור תורתה הפנימית, עומק דעותיה וחביוני חביוניה, ילכו ויחיו בקרבה בגאון גדלם.

בשלב זה אין התביעה הזו מתעוררת עם עומק אמונה - והכל פוליטי חברתי סוציאלי. הכל התעוררות מקרית מכח הנסיבות. ולכן כוחות נחשלים בלבד מתלהבים. ואנשי החכמה והמדע לא מכירים את ערכה הפנימי והמהותי. דבר זה יתגלה רק בהמשך השנים כאשר עומק דעותיה יהיו בקירבה ברוב גודל. לכן אין להיבהל מהרס האמונה הקטנה באומה. בשלב זה, הוא פורץ פרצות מלשון 'גדור פרצי בכך פרצי'. הבנים המתפרצים - להרוס! הוא יוליד את ההעמקה שלנו בפנימיותנו בכוחות הפנימיים שבנו - "הצירים" של הלידה החדשה. הם חבלי לידה - שצריך לקבלם כפריצת דרך בפני האורה העזוה של כנסת ישראל - ההולך ומתעלה לגבהי שמים - ונותן שלטון לקדושי עליונים - למדרגות העליונות שיביאו אותנו לגאולה השלמה מתוך אהבת ה', העם והארץ.

סעיף 20

הגלות מיעטה את צביונו, דיכאה אותו, אבל לא השמידה אפילו גרגר אחד מכל סגולותינו.

כל מה שהוא מוכן לנו הרי הוא נמצא אתנו, כל מה שצריך להיות גדול ופורח הוא קטן, קמוץ, וכמוש, אבל הכל יתגדל, הכל ישוב לפרח, "יציץ ופרח ישראל".

רק את סגנון הדברים שינינו בגלותנו. לא את העצמיות היהודית החתומה בתוך נשמתנו.

כך גם היה בימי מתתיהו. כאשר הגויים טימאו את היהדות במגעם. בהתייונות- לא נפגעו העולמות הפנימיים שלנו. נשארנו צדיקים, נקיים מכל מגע בעולם הכפירה. עם ישראל נשאר במהותו העליונה. "לא זזה שכונה מהכותל המערבי."

סעיף 20

כך היה גם בימי מתתיהו הגויים טימאו את היהדות הגלויה במגעם, נגעו בשמנים הקדושים ושקצו אותם, אבני מזבח הקודש נתפגלו. אבל בקדושתם נשארו פנימיות הסודות שהם עלומים וחתומים ממגע זר, ודווקא הפנימיות היותר נשמטת. כי המבטאים אשר לסודות כבר באו פריצים וחללים. ופנימיות זו, שהיא נשמת הנשמה העליונה, קבועה היא בנשמה הסגולית אשר לישראל, ואינה זזה ממנה, כל זמן שהקישור לכללות האומה ולצביונה חי בקרבנו, כל זמן שהוא חפץ בכלל באושר והצלחת האומה הישראלית,

כל עוד אהבתנו לאומה חיה בקרבנו, כל עוד אנו רוצים ומשתדלים להביא אושר לאומה. אף על פי שאינו מסוגל להגדיר מה הגודל והקדושה, ואפילו שעמינו טועה במעשים ובדעות נשאר לעולם תוכו - קודש קודשים. כך היה בזמן החשמונאים וכך הוא גם המצב עצמו בתקופתנו - מתגברת בתוכנו אהבת ישראל ומסירות נפש למען האומה. אף על פי שאינו יודע לקרוא בשם ולפרש את צפונותיו; ואפילו אם הוא טועה במעשיו ודעותיו, תוכו קודש קדשים הוא.

הגיליון מוקדש לע"ג

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל

הטוב והיושר: מסיכון עולם - לתיקון עולם

הרב פרופ' נריה גוטל

ויזומה; הענקת שוויון הזדמנויות לכל ילד ומתן אפשרות להתפתח על פי דרכו;

- טיפוח מעורבות בחיי החברה הישראלית ונכונות לקבל תפקידים ולמלאם מתוך מסירות ואחריות, תרומה לקהילה והתנדבות;
- פיתוח יחס של כבוד ואחריות לסביבה הטבעית וזיקה לארץ ולנופיה, לחי ולצומח;
- וגם הכרת השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסייה הערבית וקבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל.

מאז הוטחה לא פעם ביקורת משמעותית על העמדה כזו של מטרות. לא זו בלבד שמדובר בהכרזות כלליות נטולות הכוון מעשי, אף לא זו בלבד שמדובר בעומס רב של "מטרות", אלא שבעיקר בולט היעדרה של מטרת-על ראשית ומרכזית, שממנה הכל אמור להתפרט.

"זהו עניןך ראות"

מין הראי"ה קוק זצ"ל העמיד זה כבר מטרת-על לחינוך, ולא רק לחינוך הישראלי אלא גם לזה הכלל-עולמי. בשנת תרס"ט - כחמש שנים אחר עלייתו ארצה - מיען הרב איגרת לעורך כתב העת 'החבצלת' (בעריכת י"ד פרומקין). הדבר נעשה על רקע פירסומה של סקירה לא מדויקת על שיחה אותה נשא הרב לרגל

"האדם הגדול בענקים הוא - אברהם". (יהושע יד, טו);
קהלת רבה ג, טו)

מה היא מטרת החינוך?

כחמש שנים אחר כינונה של מדינת ישראל החדשה (תשי"ג) חוקקה הכנסת את חוק החינוך הממלכתי, בנוסחו הראשון, ומאז הוא זכה למספר ניסוחים מעודכנים. בשנת תש"ס סוגנו ונערכו מחדש 11 מטרות החינוך, שאלו תמציתן:

- חינוך לאהבת האדם, העם והארץ, אזרחות נאמנה למדינת ישראל, כיבוד הורים ומשפחה, מורשת, זהות תרבותית ולשון;
- הנחלת ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ופיתוח יחס של כבוד לזכויות האדם, חתירה לשלום ולסובלנות;
- לימוד תולדות ארץ ישראל ומדינת ישראל, תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, הנחלת תודעת זכר השואה והגבורה;
- פיתוח אישיות הילד ויצירתיות;
- ביסוס ידיעות התלמיד בתחומי דעת, מדע ויצירה אנושית לסוגיה;
- הקניית מיומנויות יסוד נדרשות;
- עידוד פעילות גופנית ותרבות פנאי;
- חיזוק כוח השיפוט והביקורת, טיפוח סקרנות אינטלקטואלית, מחשבה עצמאית

תאוות שונות, כשהן מתעוררות בחזקה. וקל וחומר שאין ביד מוסר רפוי כזה להדריך את הכללות, את הצבור האנושי בעמקו והיקף גדלו, לחדור אל עומק הנשמה, ולהפוך אל האדם הכללי והפרטי לב בשר תחת לב אבן. לא יש עצה אחרת כי אם שיהיה מודרך על פי המוסר האלוקי (אורות הקדש, תחילת חלק ג).

אברהם לא הסתפק ביידוע ערכי הטוב והיושר. אברהם הבהיר לעולם שערכים אלה צריכים להיות מבוססים על "קריאה בשם ד'". אמת, כבר לפניו הוכרו מושגי הטוב והיושר, אך אברהם לימד שגם ערכים אלה - ושכמותם - אשר יש שמתייחסים אליהם כמוסר אנושי, יחסי (רלטוויסטי) ושכלתני, לאמיתו של דבר גם הם ערכי מוסר אלוקי.

בשורת אברהם לא התמצתה אם כן רק בכך "שהטוב והיושר של האדם היא התכלית היותר נשגבה שלו", אלא גם בכך "שהקריאה בשם ד' והשרשת ידיעה זו היא ההכשרה היותר בטוחה למגמה זו". לכך הצטרפה עוד תוכנה: "שהמגמה וההכשר הנם דבר אחד ולא יתפרדו". מה שנחזה להיראות כ"אמצעי", הוא בעצם חלק ממשי ומהותי של המטרה. (ראו גם אורות התשובה פרק 1, ז).

ההיסטוריה-היסטוריה כבר הוכיחה שהגדרה אנושית לערכי טוב ויושר, עלולה להחריב עולם. מן המפורסמות שבין גדולי הדוגלים בערך צער בעלי חיים היו רבים שלא חמלו על בני אדם; שלא הייתה שפיכות דמים גדולה מזו שיצאה מתחת ידי הדת שאמורה להיות אמונה על אהבה וחמלה; שבשם אידיאליים נשגבים - "איזמים" למיניהם - נעשו מעשי עוול נוראיים, סבל למיליונים. הקריאה בשם ד', לעומת זאת, תוחמת, גובלת, מבהירה ומגדירה. מוציאה מסיכון עולם - מביאה לתיקון עולם.

תפיסה זו, שמשתייה ערכים על אדני קודש, חשובה להפצה לא רק לישראל אלא לכל באי עולם. סדרו של עולם מתוקן חייב אם כן שמסר יסודי ועקרוני זה יצא דווקא מפיו של "אב המון גוים" - אברהם, "האדם הגדול בענקים".

חנוכת בית מדרש למוסד 'שערי תורה'. בשל אי-הדיוק, מבקש הרב שהפעם תפורסם איגרת-המאמר "בלשוני", ללא כחל וסרק וללא כל עריכה. בזכות אי-הדיוק זכינו אפוא לאיגרת (אגרות הראיה א', איגרת קט) אשר לימים תכונה "איגרת החינוך".

כפדגוג-אמן, הרב פותח בהצגת מטרת-העל של החינוך, מטרת-העל שממנה הכל מתפרט והיא **עשיית האדם לטוב וישר**:

מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו טוב וישר. מאז אשר החל אברהם אבינו לקרא בשם ד', הייתה לנו לנחלה, כי כל מה שתהיה מושרשת בלבו של אדם יותר הקריאה בשם ד', כן יגדל טובו וישרו, ויהיה יותר מאושר לעצמו ולחברה כולה.

מין הרב רואה אם כן באברהם אבינו את "מזניק" ההגדרה החינוכית וההכשרה החינוכית הראויה והמדויקת. כלומר, לא אדם הראשון ולא שם בן נח, שקדמו לאברהם, וגם לא משה רבנו ורבי עקיבא - מארי דשמעתתא דתורה שבכתב ושבעל-פה, שמאוחרים לאברהם. דווקא אברהם האוניברסלי - "אב המון גוים", הוא הדגם. והגם שאברהם היה אומנם מחנך דגול לציבור עצום ורב של חניכים (בראשית רבה פד, ד; רמב"ם, הלכות עבודה זרה פרק אג) אך כאלה שבסופו של דבר רובם לא החזיק מעמד (פרקי דרבי אליעזר, כט) והגם שכמחצית מצאצאי אברהם (אם לא למעלה מזה...) הלכו לתרבות רעה, ובכל זאת - לאורו נלך.

ובכן, מה היה בו באברהם אבינו שעשה דווקא אותו לדמות מופתית לדורות?

תשובת הרב היא שאומנם "דרך ארץ קדמה לכל" (אליהו רבה, פרשה א), אך גדולים שבעתיים ערכי דרך ארץ - טוב, ישר - כאשר הם מושתתים על תורה. זה ההבדל בין מוסר אנושי ובין מוסר אלוקי:

המוסר של חול איננו עמוק, ואינו נכנס בפנימיות הנשמה. ואף על פי שהאדם נמשך אחריו לטובה על ידי שמכיר את היושר שיש בדברי הגיון - אין להדרכה זו תפיסה עומדת בפני ההסתערות של

פעולת כנסת ישראל בעם ישראל ובאנושות כולה

הרב שלמה לוי

המוחשית, הבולטים בזהרם בנושא של ההיסטוריה ההיא, זאת היא ארץ הירשה, ארץ המדה, ארץ קדש, ארץ צבי וארץ חיים. "גאלנו ד' צבאות שמו קדוש ישראל".

יכולותיה וסגולותיה של נשמת ישראל

מן הרב זצ"ל מלמד אותנו כי שאף הגויים רחוקים מאהבת הטוב האלהי, יש לאנושות תקווה. תקווה של האנושות היא כנסת ישראל, הייחודיות שלה היא "הסימפטיה האלהית שנמצאת בחוגה הפנימי".

היינו, כנסת ישראל היא נשמת האומה הישראלית, האידיאל הרוחני אשר מחייה ושורה באומה הישראלית, נשמה כללית זו מאחדת בתוכה את נשמות כל הדורות כולם של האומה הישראלית. כנסת ישראל מוכנה היא בטבעה לתפוש, להכיל ולחיות את הגדולה האלוהית, המתייחסת לאלוהי אמת אשר אין חקר לגדולתו. כנסת ישראל הינה תמצית הטוב הנשפע בעולמנו מהעולם העליון, המתגלה בחומריותה רוחניתה, בתולדות חייה ומפעלה. כנסת ישראל הינה המגמה הפנימית החפצה לרומם את הכלל, את האומה כולה, את כל העולם, את כל ההויה, את הנשמות כולן, את כל החושים, הנטיות, לאחד את כל העולמים, לנצח את המוות, להעשיר את חיי החיים ממרומי מקוריותם, כל החפצים ההם וכל מה שלמעלה מהם, בלא פרוד וקיצוץ, קבועים בנשמת הכלל, במהות כנסת ישראל.

כנסת ישראל איננה אומה כפי המוכן הרגיל, אלא כנסת ישראל היא התמצית האידיאלית השוכנת

אבל מורשת פליטה יש לה לאנושיות בכנסת-ישראל, שהסימפטיה האלוהית נמצאת בחוגה הפנימי. הרגש מעיד והבינה מבררת, שאלהי עולם היחיד והמיחד הוא הטוב הגמור, החיים, האור, הכל, המרום על כל ומרום על כל רוממות, וטוב מכל טוב, טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, מחיה הכל ושומר הכל, מצמיח ישועה לכל, והסימפטיה הכוללת הזאת חודרת באמה זו לא רק בפרטיה, כי-אם דוקא בכללותה. אם נזדמן ששכחה את נשמתה, את מקור חייה, נסתגלה לה הנבואה להזכירה והוכנו לה הגליות לפשט את עקמומיותיה, עד שסוף כל סוף תנצח בקרבה הסימפטיה של הטוב המחלט.

הצמאון החי, המוחש, הנה הממלא באורו ומהותיות גבורת היותו את החיים המעשיים, גם החברתיים והלאמיים, קשם שהוא ממלא בהם את הפחות המטאפיזיים והחזיוניים, הולך הוא ומפליש את נתיבו, וקורא לאמה בבוא עתה להתעודד, להתרומם, להתנער מעפר השפלות, לנתק כבלי הגלות ולדרש פריחה חדשה על הארץ אשר בה החלה התרבות הנשמטית האלהית, בעד האמה ובעד העולם כלו, להתרקם. והתביעה הסימפטיית האלהית איננה מתגלה בכל אורה בהתחלתה, אדרבא, היא מתגלה מקדם באפן שלילי, בגרשה את ההרגשות האלהיות הזריות שאינן ממלאות את הנפש ביחש נשמתי כי-אם בשלטון של אדנות קשה וכח של אלמות, הבאים משמות הבעלים, מחסרי האורה העדינה של יראת הרוממות והאהבה הטהורה והקדושה של קבלת מלכות שמים המטבעת בישראל, "זרע אברהם אבי" ולפי תגברת השלילה בידי המכשרים לה, כן הולכת ובאה גבורת החיוב מהמתנה הגדול כמתנה אלהים, מראשי עם בעלי נשמה של עולם האצילות, והרגש הנשמתי, האלהי הלאמי, הולך ומפריח ומתחבר אל כל המאורות הגנוזים בהיסטוריה

הפרטיים והכלליים, הינם רק תוצאות ומילואים ליסוד החיים העיקריים. זאת היא התכונה העיקרית שלנו, שנתגברה בנו בראשית טל ילדותנו, והיא הולכת עמנו עדי עד. והגם שלפעמים היא נעלמת, היא עומדת דווקא בשביל זה, לחזור ולהגלות בכח יותר גדול, בכח כביר ואדיר שסבל זמן רב מכת אחר אשר עצר ומנע אותו מלהתגלות, וכשמתגבר עליו ממשך הוא ברעם כח אמיץ בנפץ זורם. "זאת התכונה לא השתנתה לא תשתנה" (אגרות הראיה חלק א)

"כְּאֵיל תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם, כִּן נַפְשִׁי תִעְרַג אֲלֵיךְ אֱלֹהִים. צִמְאָה נַפְשִׁי לְאֱלֹהִים לֹא לֵחֵי, מִתִּי אָבּוֹא וְאֶרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים" (תהילים מזמור מב,ב).

צימאון זה הממלא את נשמת האומה, הולך ומתגלה מרום המעלות העליונות ועד החיים הפשוטים והנורמליים. אין תחום בחיים שלא מופיע בו העניין האלוהי, אין תחום בחיים שלא נוכל דרכו להתחבר ולמציאות הרוחנית האלוהית. האומה הולכת ומתנערת מאבק הגלות כדברי הנביא ישעיהו המשתקפים בשירו של רבי שלמה הלוי אלקבץ:

"מקדש מלך עיר מלוכה, קומי צאי מתוך ההפכה, רב לך שבת בעמק הבכא, והוא יחמול עלייך חמלה. התנערי, מעפר קומי, לבשי בגדי תפארתך עמי, על יד בן ישי בית הלחמי, קרבה אל נפשי גאלה."

בתהליכי השיבה לציון הולכת האומה ומתנתקת מכבלי הגלות, מצד אחד, ומצד שני הולכת ונוטעת שורשים ברגבי אדמת קודשה. הגלים הראשונים לעליה לארץ ישראל הביאו איתם חלוצים אשר רצו בכל מאודם לכנות את ארץ ישראל, ולא דווקא לייסד כאן "ממלכת כהנים וגוי קדוש", אלא אך ורק תשתית חומרית לבנין של חיים טבעיים ללא גילויים של קיום תורה ומצוות. לכאורה הסימפטיה של הטוב המוחלט אינו נראה ומתגלה, אלא אדרבא מתגלות הופעות שליליות הנלחמות בתורה ומצוות. אך לאמיתו של דבר, זהו תהליך אשר יוביל את האומה להכרה והבנה שהקב"ה הוא אל נשמתי המחייה והמיטיב לעולם כולו. תהליך זה יסיר את אלהי הניכר מקרב הארץ.

הכפירה באה לסול מסילה להבנה בהירה נכונה ועמוקה למציאות העניין האלוהי בלב האנשים השונים והחוגים השונים בעם ישראל, ומתוך כך, נכשיר גם את שאר האנושות להכרה ולהבנה עמוקה של העניין האלוהי.

בשורש האדם והאומה, המופיעה כקיבוץ חברתי ממולא בכל ביטויו והופעותיו, שנקרא "לאום" בדרך - השאלה, מפני שכל הקיבוצים המיוחדים שבבני-אדם נקראים כן. את הופעותיה המרובות של כנסת ישראל מגלה היא בתקופות שונות ובגוונים שונים. **יש מהן שהיא מגלה אותן על ידי עצמה, ויש מהן שגילויה יוצא אל הפועל על ידי חלקים אחרים של האנושיות וגורמת להופעתם.** הכלל אינו אוסף של פרטיים, אלא הכלל הוא ביטוי של התוכן הפנימי של האומה, אשר באה לידי ביטוי מנשמתה, אשר מתגלה באומה. אומה זו היא הגילוי של הטוב האלוהי, בהיות כל אחד מהופעותיה של האומה הוא מבטא את הטוב האלוהי עלי אדמות. לכן, ככל שכל פרט נחשף לטוב האלוהי הטמון בו ועל ידו הוא מתחבר ומתקשר אל הכלל, ככה הופעת האומה תבוא לידי שלימות הופעתה.

גילוי מהות חיי עם ישראל

"זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֶבְדִּי" בפרסוק זה חותם אחרון הנביאים "מלאכי" את כתי הקודש. הנביאים באו להזכיר לנו ולעורר אותנו אל מול פני המטרה העליונה שבעבורה נוצרנו "עם זו יִצְרַתִּי לִי תְהִלָּתִי יִסְפְּרוּ", אומתנו מספרת ומבארת את מציאות ד' לכל באי עולם. כאשר אנו מאבדים את "האני" שלנו כפרט וכלל אזי **"ואני בתוך הגולה, האני הפנימי העצמי, של היחיד ושל הציבור" נמצא בגלות (אורות הקודש חלק ג). היציאה לגלות מפשטת את העקמומיות אשר אחזה בנו ומביאה אותנו לתהליך של חזרה בתשובה, ולהבנת מהותנו בעולם "וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת ד' אֱלֹהֶיךָ וּמָצֵאתֶם". אך יחד עם זאת, עם ישראל בגלות מתחיל את ההכשרה לתיקון העולם והשלמתו. בהיותנו בגלות אנו נוטעים את זרעי האמונה שקיימים בנו מסגולת נשמתנו אל בין הגויים, זרעים אלו עתידים לנבוט ולהביא את העולם להכרה במציאותו של ד'.**

רצון האומה - אהבת הקב"ה

הפסיכולוגיה הישראלית הינה הצימאון החי לאל חי

"עצם החיים הישראליים הם כלולים רק בנקודת אהבת השם יתברך, ואהבת שמו יתברך דווקא בשם ד' אלהי ישראל. כל יתר תנאי החיים, הרבים והרחבים,

האמת הנתבעת מכל

מערכת חכמת הקודש, אורות הקודש, חלק א, פרק ד

אלדד פרי

ולפילוסופים. אם כך, מי בכלל אמר שכשאני וחברי מסכימים כי משהו הוא "אמיתי", אנו בכלל מסכימים? אולי לכל אחד מאיתנו משמעות שונה לערך "אמת" ועל כן, בעצם, אנחנו לא מסכימים כלל, אלא רק חושבים שאנו מסכימים? ולהיפך, כשאנו חלוקים אנו רק סבורים שאנו חלוקים?

אמת 'נמוכה' ואמת 'גבוהה'

יש מי שיאמר, שאין לו עניין בהתפלספות. האמת היא ניכרת, ולאדם אינסטינקט מולד מהו דבר 'אמיתי' ומה לא. יש מי שיאמר שאמיתי הוא דבר קוהרנטי. יש מי שיוותר על מחשבה בכלל, ויאמר כי כשהרוכ מסכימים בעניין מסויים ובעיקר אם מדובר בקבוצה של "מומחים" לאותו עניין, הרי שהוא אמיתי. בתקופה שלנו, מרביתנו נוטים לייחס ערך של אמת רק לעניינים מוחשיים שיש לנו יכולת לצפות בהם ו"להוכיח" שהם אמיתיים. הפילוסוף דיוויד יום ילעג להגדרה הזו. גם ברטראנד ראסל יגיד שזה הכל לחשוב כך.

האינסטינקט שלנו אומר, שככל שהאמת יותר נמוכה ועוסקת בדברים פשוטים שאנו חשים אותם בוודאות, היא יותר ברורה. מן הרב זצ"ל כותב דווקא בצורה הפוכה: **"כל מה שהאמת היא יותר גבוהה - היא יותר פשוטה"**.

הפרק הבא עוסק ב'אמת'. חכמת הקודש מגלה את האמת האלוהית בעולם. אמנם האמת מתבקשת על ידי הכל, אך אין הכל מכירים בערכה ואין הכל דורשים אותה במלואה. מרבית האנושות התרגלה להסתפק בקטעים מן האמת. מרבית האנושות הסתגלה למחשבה כי האמת קטועה לקטעים רבים וכי איחוד כולם מהווה את כלל האמת הידועה לנו. המחשבה הפוסטמודרניסטית אף הגדילה לעשות כשקבעה כי אין אמת אובייקטיבית אחת, וכי האמת משתנה לפי האדם, משנתו, תפיסותיו, תרבותו וכושר ההכרה שלו.

"כל מה שהאמת היא יותר גבוהה היא יותר פשוטה, ויותר נחוצה לכל. צרות הלב של האדם עלולה היא לנסות לנתח את האמת לחלקים, להקטין אותה. מתיירא הוא מפני גודלה, וחושב שבהקטנתה תהיה יותר פופולרית. יותר שוה לכל נפש, ובאמת בזה הוא מכביד יותר, ומונע מהכל את היותר נחוץ לו".

מהי האמת? האדם הורגל שלא לבחון את מושגי היסוד שהוא מכיר ובדרך כלל הוא יישא איתו עד אחרית חייו את פרשנות מושגי היסוד כפי שחונך בילדותו, לעיתים עם "תיקונים" שבאו לו מן הניסיון במהלך חייו. מתי יצא לכם לשמוע לאחרונה דיון בשאלה 'מהי אמת'? אנו דנים אם מראה מסויים הוא אמיתי, או טענה מסויימת היא אמת, אך מהי בכלל האמת? זאת אנו משאירים ללוגיקנים

האמת שלה, ודווקא בשביל כך היא ראויה לכל, לכל בשר, לכל יצור, לכל פועל!

המונח "האמת האחרונה" פירושו סופה של כל הרגרסיה. תמיד יגיע האדם לנקודה האחרונה ברגרסייה ויאלץ ליתן לעצמו תשובה מי הוא האחרון ברשימה? מי מתחיל את כל התהליך?

החידוש של המדע הוא שלא צריך שיהיה מי שיתחיל את התהליך. דוגמא לכך: לפנינו כוס, כי מישהו ייצר אותה מחומר הגלם. את חומרי הגלם הביא מישהו מהטבע אל המפעל. חומרי הגלם הגיעו אל הטבע לאחר הליך היווצרות גיאולוגי. הליך זה אירע לאחר המפץ הגדול. ממה נוצר המפץ הגדול? מנקודה בודדת לפני כמעט 14 מיליארד שנה. ומי או מה גרם לנקודה זו לאירוע כזה? תנודות קוונטיות.

ומהיכן כל זה הגיע? כאן (בינתיים) נעצרת התיאוריה הפיזיקלית. אבל בדרך כלל היא לא נעצרת באמירה - כי עלינו לגלות את התשובה, או כי בכוחנו לגלות כיצד התחיל התהליך, שכן הכלים ל-"גילוי" הם מדעיים בלבד. כלים אחרים פסולים מראש. תשובת המדע היא כי עלינו להסתפק במידע הזה, שכן רק הוא אמין ונכון וכל יתר ההסברים הם ספקולציות. על המדע לצעוד את הצעד החסר לגילוי אחרית הרגרסיה ("האמת האחרונה" בלשון הרב) ללא מורא משימוש בכלים אחרים, כלי הקודש וחכמת הקודש.

האמת- ומקור התופעה

חכמת הקודש לא עוסקת רק בתיאור השתלשלות העולמות הרוחניים עד הופעת היקום. חכמת הקודש עוסקת אף במקור של כל תופעה ומהותה. ישנה סיבה לכל דבר ועניין הקיים במציאות. לכן כותב הרב שככל שהאמת היא יותר גבוהה היא יותר פשוטה ויותר נחוצה לכל. מי הוא זה הרוצה להבין רק את תיאור התופעה, בשעה שהוא יכול להבין גם את סיבתה ומהותה?! רק מי שהתנתק ממקור כל המציאות.

"והמדע הבחירתי והרצוני של האדם עומד הוא על מרכזו, ומוכרח הוא, -אחרי עמלו הגדול לנתח את

ההבדל בין הגישות נעוץ במחשבת היסוד. הורגלנו לנתק את המציאות הנצפית על ידנו מהמקור שלה. התרבות המערבית ביקשה ליישם את התפיסה התיאולוגית של בכירי מדעניה בשיח ובשפה המדעית. בשל כך, האדם הגדל בעולם המערבי במאתיים השנים האחרונות, יוכון כבר בבית הספר היסודי לכך שהוא איננו צריך לתור אחרי סיבת התופעה שהוא רואה. הוא צריך לדעת רק כיצד היא מתרחשת. כך למשל, בלימוד הביולוגיה, הוא ירכוש את הידיעה שחיידק מסוג מסויים שורד, משום שהוא יודע להגיע לתא הספציפי שמשמש מקור מזון עבורו, בעוד החיידק האחר לא ישרוד משום שהוא לא יודע להגיע לאותו תא. כאן תסתיים הידיעה. אין מקום לשאלה "מדוע" החיידק האחד יודע להגיע לתא המזין והאחר לא יודע לעשות זאת - בדרך כלל תהיה התשובה: "ככה זה".

לפיכך, כשהאדם פטור מלעסוק בנסתרות, הוא מגביל את מושג האמת אך ורק לחלק הנצפה של מארג הקיום, ואת היתר הוא משאיר כשאלות שלא נדע את תשובותיהן.

המחשבה שאנו מכירים את החומר ואת הפיזיקה מצוייה היום בספק גדול. מכניקת הקוונטים ותורת המיתרים מטילים ספק גדול אם אנו מבינים את התנהגות המיקרו חומר או אפילו את צורתו. דווקא הדברים שהיו נראים לנו אמיתיים יותר, לא ניתנים לכירור מוחלט בשיטה המדעית המערבית.

הרב מסביר כי הפרדת האמת לחלקים נפרדים היא פעולה פסיכולוגית של האדם. מחשבתו שאם יפרק אותה לחלקים נפרדים (פסיכולוגיה, סוציולוגיה, כלכלה, פיזיקה, רפואה וכו') ירכוש את מירב האמת בכל תחום ואז, ממילא, את מירב על האמת על הקיום באופן כללי. אך אין הדבר כן. לאמת יש מקור אחד ולכן היא אחידה. הפרדת האמת ממקורה, מביא בהכרח לאי הכרת האמת, אלא צדדים שונים שלה וחלקים ממנה.

"האמת האחרונה, האמת האלוהית נתבעת בחזקה מכל, ודווקא בכל אמיתה, ברום גובה אורה, במלא

תלויים, וחידוש אור העולם ומלואו שלובים, נבחרנו אנו. ויש לנו זה הכשרון בעצמיותנו הפרטית והכללית, בתואר תולדתנו, בטבע בשרנו, במזג ארצנו, בנשמת אבותינו הגדולים. לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי במ, ואנכי נטעתיך שורק כלו זרע אמת."

הרב מסביר כי את הכשרון להסביר לעולם את האמור בפרק הזה ואת הלימוד שיש ללמדו כדי שיכירו את מקור כל ההויה, הוכשרנו אנו ונבחרנו אנו, עם ישראל. "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו" (ישעיהו מג, כא).

תפקידנו הוא לספר לעולם את יצירת ד', על כל רבדיה. זאת מבלי לפגוע בכך שאנו מספרים את מעשיו של הקב"ה בעולמו גם בצד המדעי בלבד, הרבה מעבר ליחס הסטטיסטי שלנו לאוכלוסיית העולם. הכשרון הזה נמצא בנו בצורה טבעית ("בנשמת אבותינו הגדולים") גיאוגרפית ("במזג ארצנו"), בדרך הפרט ובדרך הכלל.

האמת, לקצרה, כדי להקטינה ולעשותה מוכשרה לרבים - לשוב אל גודלה וטהרתה. וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, ד' אלוהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה."

להבדיל מהמדע הדטרמיניסטי יבוא האדם למדע בחירי. יכול האדם שלא להסתפק במקור ידע אחד - התבוננות באמצעות החושים ולבקש מקור ידע נוסף, הבא מן החוץ. האדם יכול לקבל ידע, גבוה יותר מכל ידע שנרכש בהתבוננות החושים. ידע זה הגיע בקבלה. בנבואה - הישר ממקורו. קרב היום שידע כל יצור מהיכן הוא נפעל. דווקא הפעילות האנושית במאתיים השנים האחרונות לקצר את האמת, לחלקה לחלקים, ולהקטין אותה לרבדים, דווקא פעילות זאת תביא לבסוף להכרח שבהכרה, שהאמת גדולה יותר וניתנה לאדם הרבה לפני ההתפתחות המדעית.

בחירת ישראל - להשבת האמת לעולם

"אשרינו מה טוב חלקנו, שבשביל השבת האמת הגדולה והפשוטה בעולם, שבה חיי כל נשמה

מסע קסום באקצוה הרב קוק

אל מושבות החלוצים

להרבות בקירוב לבבות בין חלקי העם

שלוש המסעות הקרובים:

1. מסע למושבות יהודה - ראשון לציון, נס ציונה ורחובות
סיור בן יום אחד, מתאים למשפחות:
חג החנוכה, ב' בטבת תשע"ח (20.12.17)

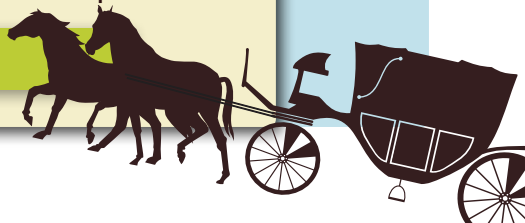
2. מסע המושבות לצפון - באנגלית
ימים ראשון ושני, ו' ו-ז' בטבת תשע"ח (24-25.12.17)

3. מסע המושבות לצפון - בעברית
ימים ראשון ושני, כ"ז - כ"ח בטבת תשע"ח (14-15.1.18)

דואר

הצטרפו
אליו

לפרטים והרשמה: 02-623-2560

סגולה ולאומיות (חלק ה)

הרב אורי שרקי

קדושת האומה הישראלית

נמשיך ונרחיב בהשוואה בין ישראל לעמים דרך עיון בדברי מרן הרב קוק זצ"ל בספרו "אורות ישראל" (פרק ה, פיסקה ח):

הרקע לפיסקה זו הוא דיון שהתנהל בין הרב בצעירותו, לבין הרב מרדכי אליעסברג (שהיה מבוגר ממנו) על מהות הלאומיות היהודית. הרב אליעסברג, שהיה ציוני ותלמיד חכם גדול, טען שעל פי משפט הטבע, כלומר המוסר הטבעי הפשוט, אם מגיע לעם הבולגרי שתהיה לו מדינה משלו, עניין שעמד על הפרק באותם הימים, גם לנו היהודים מגיע. כמו כן הוא הוסיף, עם ישראל הוא עם קדוש. אבל גם לולא היינו עם קדוש, היינו זכאים למדינה משלנו בדיוק כמו הבולגרים. לפי דעת הרב אליעסברג, עם ישראל בנוי משתי קומות: קומה טבעית וקומה אלוהית.

הרב קוק חלק על דבריו וטען שאין מושג כזה לאומיות יהודית, במובן המקובל של המילה; והיות וכאלו הם הדברים, הרי שאצלנו התביעה להקמת מדינה נובעת אף היא מן הקודש ולא מן הטבע. אמנם יש מאפיינים של לאומיות בעם ישראל, אבל לאומיות זו אינה נובעת מהטבע אלא היא ענף של הקודש. כלומר הופעת הקודש בעם ישראל אמנם נחלקת לתחום הרוחני-דתי ולתחום הלאומי, אבל

הכול מקורו בקודש. כך שאם היינו נוטלים את הקודש מישראל, כי אזי גם אומה לא היינו!

הדברים מזכירים במקצת את הדיון בפירוש הרמב"ן על הפסוק בספר בראשית (ב, ז): "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים". הפילוסופים בימי הביניים, כידוע, סברו שיש לאדם שלוש נפשות: הנפש הצומחת או הטבעית, הנפש הבהמית או החיונית, והנפש השכלית או הדיברית או המשכלת. הצמח, לפי זה, הוא סוג של חומר שבתוכו חלה הנפש הטבעית ולכן הוא צומח. ואילו חתול הוא 'גזר שרץ', כלומר, חומר שעל גביו יש נפש צומחת ועל גביה יש עוד נפש, הנפש הבהמית. כל התכונות שיש בגזר יש אצל החתול, אלא שיש לו פונקציות נוספות, בעיקר היכולת לנוע כדי למצוא את מזונו, לצוד את טרפו, שלא כמו הצומח שהוא קבוע במקומו. בתפיסה זו יש גם נפש שלישית, האדם, שזה 'חתול עם שכל'. ומכאן שהאדם מורכב מארבעה חלקים - חומר, 'גזר', 'חתול' ושכל.

אולם לעומתם הרמב"ן טוען שנפש האדם - היא אחת, באופן שאם תינטל נפשו השכלית

1 בתגובה לדבריו אמר הרב אליעסברג: 'הקוק הזה, עוד יהיו עמו דברים גדולים בארץ ישראל. הוא התרשם מן העמדה הזו על אף שלא הסכים לה. הרב אליעסברג הרגיש שיש לרב קוק גדלות בנפש, שיש לו חשיבה עמוקה ומיוחדת במינה.

האומה המיוחדת רוחה המפואר בהדרת קודש. אבל נתקלקלו העניינים ורוח האדם שקע כל כך בכלל, עד שלא היה החול יכול להיעשות בסיס לקודש אלא אם כן יקלקל אותו,

"אבל" - כלומר זה בדיעבד! לכתחילה הייתה אמורה להיות האפשרות הראשונה. יש בהיסטוריה 'הווה' אמינא' ו'מסקנה'. הייתה 'תוכנית ראשונה' ואחריה 'תוכנית שנייה'. התוכנית הראשונה כביכול בהיסטוריה, ה'לכתחילה', הייתה כפי שאמר הרב אליעסברג - שיהיו בעם ישראל שתי קומות: קומה טבעית שבה משתווה עם ישראל לכל הגויים, ועל גבי זה קומה אלוהית שמייוחדת לעם ישראל. זו הייתה התוכנית במקורה. ואולם הגויים ירדו כל כך במדרגתם, כך שלא ניתן היה להשתמש ביסוד הלאומי, כפי שהיה באותם הימים, כיסוד לקודש, מפני שאז גם הקודש היה נופל.

המצב של האנושיות הגויית בימי קדם הגיע לשפל המדרגה, כך שלא ניתן היה להשתמש בחול שבאומות העולם בתור בסיס לקודש, והיה הכרח לדחות לחלוטין את היסוד הטבעי ולבנות מחדש את עם ישראל.

והוכרחה גלות מצרים לבא בתור כור הברזל, שצירפה את צד האדם שבישראל, עד שנעשה לכריה חדשה, וצורתו החולית נתטשטשה לגמרי. והוחל [נולד] גוי פעם אחת ע"י הגרעין האנושי לצורה שמראש ועד עקב כולה ישראלית, יעקב וישראל.

בסופו של דבר, סובר הרב קוק, ששתי האפשרויות נכונות, כי ברגע שיש 'הוא' אמינא' בעולם הרוחני, זה דבר שלא נעלם, אף שאין הוא פועל במציאות. כלומר באופן נסתר יש בישראל יסוד שמשותווה ליסוד הטבעי של אומות העולם, אבל בגלוי אין הדבר כך. כנראה שזו גם המחלוקת בין יוסף ליהודה בספר בראשית.

המשך המאמר בעמוד 15

לא יישאר דבר, רק עפר. שלא כמו אצל הקוף, שאם ניטול ממנו את הנפש הבהמית יישאר הצומח, ואם ניטול מן הצומח את הנפש הטבעית יישאר עפר - האדם ללא נשמתו הוא כל כולו עפר. זו לפי הרמב"ן משמעות הפסוק "וַיִּצַר ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֶר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה". הרמב"ן סבור אם כן, שאין קומות תחתונות באדם אלא הכול אנושי.

הגדרת עם ישראל בתפיסתו של הרב קוק

נשוב ונתבונן עתה בספר 'אורות ישראל', בפסיקה בה חוזר הרב קוק לדיון שניהל עם הרב אליעסברג בצעירותו:

צורתם של ישראל צריכה להתברר, אם האנושיות הכללית של תוכן האדם עומדת היא בה בצביונה כמו שהיא אצל כל העמים, ועליה נבנתה הצורה הישראלית המיוחדת, או שמעקב עד ראש הכל הוא מיוחד.

הרב קוק מתלבט בין שתי האפשרויות להגדרת עם ישראל. אפשרות ראשונה, שיש בסיס שווה לעם ישראל ולגויים, כמו שהציע הרב אליעסברג, בתוספת הקדושה שיש לעם ישראל. כלומר, אנחנו 'גוי' בתוספת של מרכיב נוסף אשר הופך אותנו למיוחדים. האפשרות השנייה היא שהיסוד הטבעי שלנו, אף הוא כולו בא מן הקודש.

לכירור זה צריכים להשתמש במקורות שונים, תורניים, שכליים, הסתוריים, רזיים, הופעיים, שיריים, ולפעמים ג"כ פוליטיים ואקונומיים.

התשובה אמורה להינתן מכוח שמונה מקורות שונים, ומכאן שזו שאלה כלל לא פשוטה. נדרשים אם כן שמונה מקורות שונים כדי לענות עליה.

וכאן מביע הרב את דעתו, וכבר ידוע לנו שהוא בחר באפשרות השנייה - שעם ישראל הוא כל כולו הופעה של קדושה, אך הוא מוסיף לדברים קו אופי מסוים:

נראה הדבר שמקודם נערך הדבר שצורת האדם תשתלם בכללותה, ובתור תוספת ויתרון יגלה על

'בעקבי הצאן' - ספר ביכורים

הרב יוחנן פריד

...תופשי התורה... "הוא כותב בדם ליבו כי "לא מפני שיש בי כח לכתוב - אלא מפני שכבר אין בי כח לידום... אנחנו מוכרחים לדבר כעת דברים...אמיצים...חזקים וגדולים... למה לא נעשה לנו גם עט, היבשו מוחותינו חלילה!?!...אנחנו חייבים לבצר לנו מעמד בריא בספרות קבועה והגונה..."

ובאגרת אחרת אל הרב ישעיהו אורנשטיין (כסלו תרס"ז, איגרות א, מג) הוא כותב: צריך להראות...כי גם תלמידי חכמים העוסקים בקדושה בתורת אמת, לא תחסר להם כח המליצה וצחות הלשון... וגם אני הקטן הנני חפץ למינקט בשיפולי גלימיה... (דרמה"ל)

מין הרב זצ"ל, היה גם נאה מקיים. נראים הדברים כי על כן דווקא באותה תקופה הוא מפרסם את הספר 'עקבי הצאן' אשר בו התייחסות 'ספרותית' לנושאי האמונה ודעת האלוקים יחד עם העמקה בעולמו הרוחני, הנפשי, של האדם המאמין.

העיון וההבנה של תוכן מאמרים אלו דורש לא רק עמידה על שפע הרעיונות, על דקויות הלשון והבנת ההגדרות הכתובות בהם, אלא גם השוואה עם חיבורים אחרים אשר במשך שנים רבות היו אבני יסוד של מחשבת האמונה ויסודי המוסר, דרך משל ספרי הרמח"ל מסילת ישרים, דרך ד' ועוד ועוד כגדלות בקיאותו וידיעותיו המופלאות של מין הרב זצ"ל.

מאמרים אלו היו בבחינת 'פירות הביכורים' ראשונים לשפע האדיר של יצירתו הכתובה ולמורשתו 'הספרותית' הנשגבה לה זכינו, ועוד נשוב ונזכה להתגלותה בעתיד בחסדי ד'.

בסקירתנו הקודמת על הספר 'בעקבי הצאן', מיקדנו את עיונינו בראשון ב'קבוצת המאמרים' הוא מאמר 'הדור'. מאמר זה זוכה להתייחסות מיוחדת בשנים האחרונות - כמאה שנים אחר שהתפרסם - עקב הדיון הלוהט על השייכות שלו לתקופתנו ועל המסקנות הנובעות ממנו לימינו. אנו.

יש לזכור כי 'קבוצת המאמרים' כמתבקש מכותרת המשנה לספר 'עקבי הצאן' - כוללת עוד ששה מאמרים נוספים. בשבעים ושניים עמודים, מאמרים אלו ארוכים למדי, והם עוסקים במחשבת האמונה ועבודת ד', וכן בתחושותיו ובהרגשותיו של האדם המאמין עובד ד'.

עיון זה מחייב כמובן התייחסות לרקע ההיסטורי של פרסום הספר. נושא אשר יש לו השלכות רבות על דמותו ומשנתו של מין הרב זצ"ל, וכן על פעילותו העניפה בשנות חייו.

בשורות אלו ניתן את הדעת רק על רקע היסטורי זה, ובאשר לתוכנם של המאמרים האלו - עוד חזון למועד. אפשר שבשלב זה, פירוט הכותרות יעיד עליהם ועל תוכנם: **העונג והשמחה, הפחד, המחשבות, דרישת ד', דעת אלוקים ועבודת אלוקים.**

ובעניין הרקע ההיסטורי, בעיסוקנו סביב 'הדור' הוזכר כי בבואו של הרב ליפו נוצרו בינו לבין 'קבוצת הסופרים' קשרים אישיים וחברתיים. הרב התבונן בתסיסה הרוחנית המתרחשת וביקש למצוא דרכים לשילוב בינם לבין הקהילה הדתית. אשר 'עמדה מן הצד' ולא נטלה בה חלק משמעותי.

ב'מכתב גלוי' (אגרות הראיה א, כז) "אל אחינו הצעירים

ענווה וחיים מלאים

גאווה וענווה (ב)

יובל פרוינד

זאת המשמעות של דברי הזוהר אותם מצטט מרן הרב קוק זצ"ל, שמי שהוא זעיר הוא בעצם רב. מי שמוכן למזער את עצמו - לא להתפתות לכל תחושת גדלות ולוותר על התצוגה הפומבית שלו - מוצא את הסימון המדויק של הנביעה העצמית וממילא צומח וגדל.

"הגאווה מסיחה את הדעת מהנקדה המרכזית המצמצמה של הנשמה.. רק שברי שברים של רוח מתגלים בקרב, ולאורה העליונה של הנשמה לא יוכל לבא. והרי הוא מחסר ערה, משקע בקטנות עצמית לאין מרפא, מאן דאיהו רב איהו זעיר". (שם)

הגאווה היא כמו הבזק מצלמה שמנסה ללכוד חיים שלמים. ייתכן וישנן תמונות יפות ומרשימות, אבל זו תישאר תמיד רק תמונה. רק רגע בודד. מנותק. רק רסיס של תחושת עצמיות, שממלא לרגע וחומק. שברי שברים של הרוח הפנימית שמשאירים את האדם עם תחושת החמצה: זה אני? זה כל מה שאני?! כדברי הזוהר מן הקוטב השני: מי שהוא רב הוא בעצם זעיר. מי שמתפזר על חוויות גדלות רבות, כגודל הריבוי כך גודל הכלכול הפנימי וחוסר היכולת לגעת באותנטיות.

איך מבדילים? (בזמן הצלחה)

כעת, אחר שהכרנו את הפרצוף האמיתי של הגאווה והענווה, נותרה השאלה כיצד מזהים אותם בתוך שטף החיים. איזה רגש הוא רגש של התעצמות העולה מתוך מעמקי האישיות ואיזה רגש הנאחז בהצלחה חיצונית ומנסה לצבור דרכה כוח ושליטה?

ענווה והנקודה העצמית

הענווה היא תכונה מאווררת. היא משחררת את האדם מן הפסולת של התכתיבים הזרים והזחיחות השמונונית. היא מרוקנת את העודף של אהבה עצמית. את הוויסות העצמי הזה לא ניתן לעשות ללא הענווה מכיוון שעד שלא משקיטים את שאון החיים, מתכנסים ומתרכזים, אי אפשר להבדיל בין עיקר לטפל ובין דמיונות שווא לעצמיות טהורה.

"בנקדה הקטנותית של האדם, יש כל הטוב בצמצום, כמו שישנו בהרחבה, במרחב ההתפשטות הנשמית העליונה שלו. וכשהאדם מקטין עצמו ומתמלא ענוה, הרי הוא מתקרב יותר לעצמיותו הנקודתית, ומרפז נשמתו מתגלה אליו.. ו'מאן דאיהו זעיר - איהו רב' " (אורות הקודש ד, תעד)

הענווה באה בשביל לארגן את הכוחות הסוערים סביב הגרעין של האישיות. היא מקטינה בשביל לגעת בגודל הפנימי. ממצרת כדי "לתפוס" את המיית הנשמה. כמו כיווץ של העין שמספר את החדות של הראייה, שמאפשר להשקיף למרחוק. אל מה שאוכל להיות. אל מה שאני משתוקק להיות.

חוסר המוכנות לקנות כל משען מדומה והאומץ 'להישאר באוויר' מקרב את האדם לעצמו. לעצמיותו הנקודתית. את הנקודה העצמית ניתן לראות רק כשהרעש של הקמת התדמית משתתק. רק כאשר התנועתיות התזזיתית של הגאווה, שמנסה לשאוב כוח מכל דבר ובכל רגע, נעצרת.

"לפעמים אין צריכים להתיירא כלל מגדלות, שהיא מרוממת את האדם לפעול גדולות, והענווה כולה, מבוססת על גדלות קדושה כזאת" (קובץ א, תשנ)

גדלות כזאת מרוממת את הרוח. דוחפת את האדם להתעלות מעל עצמו. לחרוג. לא מתוך אמביציה נשכנית ורצון לניצחון. מתוך פקירת העיניים למעין הקיים בתוכו. לחיים המפכים.

איך מבדילים? (בזמן כישלון)

כמובן שהענווה בנויה גם על הקוטב השני - על הצד החסר. לא על הישות הפנימית אלא על ה'אין' השורר מעל פני השטח. הענווה היא המוכנות להכיר בעוני. להבחין בחללים שבמרחב חי. אי לכך, תחושות נוקבות רבות של ריקנות ועצבות הן בעצם חוויות גולמיות של ענווה. מפגש ישיר של האדם עם מה שאין בו. אם מבינים את אותן תחושות דכדוך באופן נכון - משתחררים דרכן מן האטימות והגסות, ומבססים את הענווה. אם מסמנים אותן בחיפזון כעצבות - מחזקים את הגאווה.

"יש שהאדם שח ושפל בעומק רוחו, מפני שמכיר הוא את קטנו את פגמיו ואת שפלות ערכו,

וזאת היא מדת קודש עליונה המעטרת את האדם בקדושה, ומרבה עליו חסד עליון ורחמיו,

אבל יוכל לפעמים לטעות עליה, שהיא רק שפלות בהמית ועצבנות, ולדחותה בחפזון, ואז מיד אורבת היא הגאווה הטמאה להיכנס תחתיה". (קובץ ו, קעח)

הכרת הקטנות היא מידה חיובית. אבל תחושת הקטנות אינה נראית טוב מבחינה רגשית. צבעיה אפלים, ניגוניה מלנכוליים, ולכן, ישנו חשש, שהאדם ידחה, מבלי משים, את השפלות הזאת. יברח מחרבה הממית, בעוד היא מגיעה כדי להחיות. ואז, כאשר השפלות נדחית, שום חור לא ייפער בחיי האדם. הגאווה תוכל להשריץ את ביציה ללא מפריע ולבסס את שלטונה. לסגור הרמטית את המרחב, באין סדק דרכו הענווה יכולה להתגלות.

אם כן, כיצד ניתן לקבל את הענווה? איך אפשר שלא לפחד מן הדקירה? הרב מציע לתת לענווה פנים יותר מאירות. לנקות אותה מכתמי העצבות. להכניס ברגעים הללו גוונים של היטהרות. תחושה של הזדככות, שיש בה יותר שמחה

"בחינה גדולה צריך לבחון כל מעמיק במסותרי נפשו ברגש הגאווה, איזה הוא הרגש הפסול המעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ואיזה הוא הרגש העדין המרחיב דעתו של אדם, ומזכירהו את הויתו הרוחנית המלאה הוד ותפארת". (מידות רביה, גאולה כה)

בכדי להכריע בדילמה הזאת, שעומדת בשערי המודעות בכל פעם בה האדם מרגיש רוחות של עוצמה שמנשבות בו, מוסיף הרב מימד חדש - המימד האלוהי. כלומר, השאלה הקריטית היא באיזו צורה האדם מפרש את ה'שפיעה' הפנימית: האם הוא מנכס אותה לעצמו וממהר להכריז עליה בטבלת הישגיו, או שהוא מרגיש שהוא מקבל את אותה שפיעה, נפתח אליה, זוכה בה.

כאשר האדם מצליח לחוות את כוחו כזרם העובר בו, כהשראה אלוהית הננסכת בו - הוא נמלט מציפורניה של הגאווה ועדיין נשאר עם העונג של החיוניות והפריחה. אולם כאשר הוא לופת את אותה התעצמות ומנופף בה לראווה - הרי אז הוא נכנס ל'היכל הגאווה'. את ההבדלה הזאת בין תחושת מקבל לתחושת יוצר, בין הזרמה לבין נוקשות, צריך ללמוד ולהכיר. לא להתבלבל בגלל הדמיון בין רגש לרגש, לא לערבב בין גאווה וענווה:

"פעמים רבות לבו של אדם מלא עז, שלפי הסקירה הראשונה תהיה דומה התמונה של תכונה זו לתמונה של גאווה, אבל אחרי הברור ימצא שהוא רק מתמלא אמצץ באור האלהי הזורח בנשמתו, והוא חוזה אז גאות ד'." (ש)

לא כל תחושת הצלחה היא שלילית. לא כל ביטחון עצמי נגוע באגואיזם. היפוכו של דבר: כאשר האדם שמח בחייו מתוך תחושת הודיה הוא מתמלא ממה שהרב מכנה ה'אור האלוהי הזורח בנשמתו'. כמו קרן אור נעימה שחודרת אל החדר ומאירה אותו. זו תחושה עדינה של חיוניות שמגיעה מעבר לך, ממקומות נעלמים, ועם זאת היא אינה מרוחקת וזרה אלא שוכנת וממלאת. מעין השראת שכינה אישית. החוויה הזאת מפעימה מבלי לנפח את התדמית. מחלחלת פנימה, ובשל כך שומרת על האינטימיות והסוד שבה. אל לו לאדם להימלט ממנה - בתואנה של בריחה מגאווה. זו חווית החיים העמוקה. זו הענווה בהתגלמותה.

הזאת שקרית ומסלפת את דרכי החיים. היא דוחפת את האדם לגאווה ומרחיקה ממנו את הענווה.

צריך לקלוט את העובדה שגם הגאווה וגם הענווה יכולות להתבטא ב'שני צידי הסקאלה'. גם ברגעי ההתעלות הגדולים וגם ברגעי השפל הקשים. השאלה היא איך מתייחס האדם אל החוויה הפוקדת אותו: האם הוא מצליח לראות בהישגיו התגלות אלוהית או שהוא מתבצר בתחושת 'כוחי ועוצם ידי'? האם הוא מצליח לשמוע בפילוטיו את רוח הקודש הלוחשת לו: גדל! או שהוא מתמוטט לנוכח אובדן תדמיתו הנוכחית.

בדרך זו מתפרס המשחק של חילופי הפנים בין גאווה לענווה, על כל מרחב הרגשות. כך ההזדמנות לענווה אינה מוגבלת בשום קו דמיוני, וישנה אפשרות אמיתית ומשמחת - **לחיות בענווה**.

ושחרור מאשר כובד ושקיעה. לראות ביכולת שלי 'לאפס' את עצמי מצב זמני מתבקש, ולא מצב מוחלט ודורסני.

"לכן צריך האדם להיות מתון בדבר, ותחת להניא את רוח השפלות, שהיא רוח הקודש באמת,

מתוך הלב, לזכך אותה מכל צחצוחי טומאות עצבות שלה, ואז באמת יגלה אור השמחה הקדושה באורח פלא, על מהות הענוה והשפלות. 'בד' תתהלל נפשי, ישמעו עניים וישמחו'." (שם)

הענווה - 'לאורך כל הסקאלה'

אחרי שראינו את שני הצדדים של ציר הענווה-גאווה (בעת התעלות ובעת נפילה) אפשר לסכם שהטעות העקרונית בנוגע להכנת תכונות אלו היא לתחם את הגאווה ברגעי המילוי, ואת הענווה ברגעי ההתרוקנות בלבד. ההפרדה המלאכותית

המשך המאמר מעמ' 11

הטבע האנושי, כפי שאמרנו, התקלקל. ידוע הוא כי העם במצרים היו מקולקלים בשלושת הקלקולים של האנושות: שפיכות דמים, גילוי עריות ועבודה זרה. שפיכות דמים הביאה לנפילת האנושות בדור המבול; בדור הפלגה הייתה זו עבודה זרה, ובסדום ועמורה - גילוי עריות. לכן נצרכה האנושות לבנות גרעין חדש ששמו 'עם ישראל'. העבודה הזרה - תוקנה על ידי אברהם; שפיכות דמים - על ידי יצחק, וגילוי עריות - על ידי יעקב. כך נוצר פער בלתי ניתן לגישור בין ישראל למצרים.¹ בכלל, האכזריות והברבריות אשר איפיינו את העולם העתיק, בפרט בתקופה הקדומה יותר, לא איפשרו להשתמש ביסוד של אומות העולם - כיסוד של עם ישראל.

'יעקב' - הוא היסוד הלאומי, ו'ישראל' - הוא הקדושה המיוחדת. ולפיכך עם ישראל נולד פעמיים: פעם ראשונה כשיעקב יצא מבית לבן, והחל לתפקד כאומה בין האומות: לכרות בריתות, לצאת למלחמות נגד אנשי שכם וכו'. אבל האומה הזו מתה; היא נעלמה במצרים ונולדה ב'צורה חדשה'. כביכול מצרים פעלה כרחם, והרחם מטשטש את הזרע. הביצית מופרית ונוצר עובר, שהוא צורה חדשה.

בפרשת ואתחנן נאמר: "הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לוֹ גֹי מִקְרֵב גֹּי" (דברים ד, לד). מתי מוציאים מישהו מקירבו של מישהו? בלידה. מכאן, שאמו של עם ישראל היא מצרים, ומכיוון שיש לעם תסביך אדיפוס קולקטיבי, הוא עלול לרצות לחזור למצרים. לכן אסרה עלינו התורה לחזור למצרים, כדי למנוע גילוי עריות קולקטיבי. נמצאנו למדים שהיחס של עם ישראל אל ארץ ישראל אינו כמו היחס אל האם או 'כמוולדת', כשם שאנו מוצאים אצל הגויים, אלא כאל אישה - בת זוג. זהו יחס מוסרי-רצוני, המאפשר גם מדי פעם להיפרד ואז לחזור. הזוגיות הזו אינה חפה מבעיות, יש עליות ומורדות, אך היא בנויה על בסיס מוסרי.

1. התורה מדברת על "קַמְעֵשָׂה אֶרֶץ-מִצְרַיִם" (ויקרא יח, ג), ואכן בחפירות ארכיאולוגיות נמצאו ליד הקבר של פרעה מלך מצרים, רעמסס השני (שייתכן והיה הפרעה בזמן שעבוד מצרים), חמישים קברים נוספים של בניו ובנותיו, כשעשרים מבנותיו היו גם נשיו. אפילו קליאופטרה, מלכת מצרים האחרונה בתקופה ההלניסטית-רומית, נישאה תחילה לאחיה, תלמי ה-18. העולם אמנם לא ראה זאת בעין יפה, אבל כך היה מקובל במצרים, ולו רק משום התירוץ התיאולוגי שמלכי מצרים הם אלים, ולכן אינם יכולים להינשא למי שאינו ממשפחתם.

פרויקט היוקרה החדש להשקעה ולמגורים PERI ART מבית פרי נדל"ן,
הינו פרויקט בוטיק הממוקם בגבול תל אביב - בת ים, ממש בקרבת הים.
PERI ART כולל 54 יחידות דיור, דירות 4,3,2 חד' מיני פנטהאוזים ופנטהאוזים.

החל מ-950,000 ₪

פרי נדל"ן
מקבצת אלוד פרי

*5066

www.perinadlan.co.il

BEIT
BARAV
BOOK

בית
הרב
קוק

'בית הרב' | וזאת לראי"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322 052-388-3322
www.ortavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור